

Ніколаєнко Ю.О.

**ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА ЗА
ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» У ФОРМУВАННІ ГОТОВНОСТІ
ДО МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ У СТУДЕНТІВ
АГРАРНИХ ВНЗ**

Полтавська державна аграрна академія,

Полтава, Сковороди 1/3, 36003

Nikolayenko Y.O.

**THE PEDAGOGICAL POTENTIAL OF THE SUBJECT “FOREIGN
LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES” IN FORMING THE READINESS
OF THE STUDENTS OF AGRARIAN UNIVERSITIES
FOR CROSS - CULTURAL COMMUNICATION**

Poltava State Agrarian Academy,

Poltava, Skovorody 1/ 3, 36003

Анотація. У статті розглядається проблема підготовки майбутніх фахівців до міжкультурного спілкування. Наголошується на особливій актуальності формування готовності до міжкультурного спілкування у студентів аграрних ВНЗ з огляду на соціально-економічні чинники та можливість проходження навчально-виробничої практики в зарубіжних країнах. Автором визначено поняття «готовність до міжкультурного спілкування» та описано його компонентний склад. На основі аналізу наукових джерел та методичних розробок визначено шляхи формування готовності студентів аграрних ВНЗ у процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Ключові слова: міжкультурне спілкування, готовність до міжкультурного спілкування, культурологічний підхід у навчанні іноземної мови, іноземна мова за професійним спрямуванням.

Abstract. The article deals with the problem of training of future specialists for cross-cultural communication. It pays attention to the urgency of forming the readiness of the students of agrarian universities for cross-cultural communication taking into account some social and economic factors as well as the possibility to have a training period in foreign countries. The author gives the definition of the term “readiness for cross-cultural communication” and describes its components. On the base of the analyses of scientific and methodological papers the author defines some ways of forming the readiness of the students of agrarian universities for cross-cultural communication within the subject “Foreign language for specific purposes”.

Key words: cross-cultural communication, readiness for cross-cultural communication, cultural approach to teaching foreign languages, foreign language for specific purposes.

Вступ.

Сьогодні перед системою вищої освіти постали нові вимоги щодо якості професійної підготовки майбутніх фахівців, що зумовлено цілим рядом чинників, таких як соціально-економічні трансформації, інформатизація суспільства, процеси глобалізації та інтеграції тощо. Поглиблення міжнародного співробітництва спостерігається в різних галузях, в тому числі і у агропромисловому виробництві. Це знайшло своє відображення і у сфері аграрної освіти. Зокрема, студенти аграрних ВНЗ мають наразі можливість пройти навчально-виробничу практику закордоном, де вони не тільки підвищують свій рівень професійної підготовки, але й налагоджують особистісні та культурні зв'язки в іншомовному соціумі. За таких умов питання формування готовності до міжкультурного спілкування стає досить актуальним.

Огляд літератури.

Проблема взаємодії культури, мови та освіти представлена у численних працях (В.С. Біблер, Г.Д. Дмитрієв, В.П. Верещагін, Л.Б. Воскресенська, В.Г. Костомаров, В.В. Сафонова, С.Г. Тер-Мінасова). У рамках культурологічного підходу до навчання іноземної мови значну увагу науковців привертають поняття «міжкультурна компетенція», «міжкультурна компетентність», «міжкультурне спілкування» (Ю.С. Агаєва, Н.О. Бреславець, В.А. Буряк, О.А. Гончарова, О.О. Зеліковська, А.В. Маслова, Л.Ф. Рись, Т.Ю. Осадча). Різні аспекти готовності до міжкультурної комунікації розкрито у дослідженнях Л.Ф. Гайсіної, Г.Г. Девятової, Н.В. Кобзар, М.С. Сафіної, В.І. Терехової.

Вхідні дані і методи.

У цій статті ми ставимо за мету визначити та проаналізувати оптимальні шляхи формування готовності студентів аграрних ВНЗ у процесі вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

На основі аналізу психолого-педагогічних джерел визначаємо готовність до міжкультурного спілкування як складне особистісне утворення, що сприяє ефективній взаємодії між представниками різних лінгвокультурних соціумів. У структурі готовності до міжкультурного спілкування виділяємо такі компоненти, як: 1) мотиваційний – наявність потреби у спілкуванні з представниками інших країн, позитивна комунікативна мотивація, толерантність, прагнення дотримуватись норм і правил поведінки в іншомовному середовищі; 2) комунікативно-діяльнісний – міжкультурна компетентність, що включає соціокультурні знання (інформація про країну, мова, якої вивчається, культурні цінності, особливості національного менталітету, стандарти комунікативної поведінки), соціолінгвістичні знання (правильне використання соціально маркованих мовних одиниць, зокрема правил ввічливості, звертань тощо), комунікативні уміння і навички (здатність виконувати певні дії у процесі спілкування для вирішення комунікативних завдань), досвід спілкування, особистісне ставлення до культур інших народів

та взаємодії з представниками інших соціумів; 3) рефлексивний – здатність до самооцінювання та саморегуляції у процесі міжкультурного спілкування.

У формуванні готовності студентів аграрних ВНЗ до міжкультурного спілкування важливу роль відіграють гуманітарні дисципліни, і, особливо, іноземна мова. Згідно із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти головною метою навчання мови є сприяння розвитку цілісної особистості того, хто вивчає мову, та його самоусвідомлення шляхом збагачення досвіду, розуміння відмінностей між мовами і культурами [6, с.1]. Таким чином культурологічний підхід визнається пріоритетним у мовній освіті. Більш того, будь-яка діяльність у галузі сучасних мов повинна: 1) сприяти взаємному розумінню і терпимості, повазі до особистості і культурних відмінностей; 2) підтримувати і розвивати багатство і різноманітність європейського культурного життя шляхом глибшого взаємного пізнання національних і регіональних мов; 3) враховувати потреби мультилінгвальної і мультикультурної Європи, розвиваючи здатність європейців спілкуватися один з одним понад мовні та культурні кордони [6, с. 3]. Отже, формування готовності студентів аграрних ВНЗ до міжкультурного спілкування повністю відповідає сучасним європейським стандартам.

Результати. Обговорення і аналіз.

Іншомовна підготовка студентів аграрних ВНЗ здійснюється у процесі вивчення ними дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», або «Іноземна мова професійного спілкування», «Іноземна мова у професійній діяльності», «Іноземна мова за фаховим спрямуванням». Згідно з програмою практичною ціллю навчання іноземної мови є формування у студентів загальних та професійно орієнтованих комунікативних мовленнєвих компетенцій для забезпечення їхнього ефективного спілкування в академічному та професійному середовищі. Серед інших цілей виділено і соціокультурну – досягати широкого розуміння важливих і різнопланових міжнародних соціокультурних проблем, для того щоб діяти належним чином у культурному розмаїтті професійних та академічних ситуацій [3, с. 6]. Отже, формування

готовності до міжкультурного спілкування відповідає цілям дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Перелік тем, що входить до змісту дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням», дозволяє формувати готовність до міжкультурного спілкування майже на кожному занятті. Зокрема, культурологічний аспект є обов'язковим компонентом таких тем, як «Персональна ідентифікація», «Загальне робоче оточення і повсякденна робота», «Стосунки з колегами і клієнтами», «Ділові подорожі», «Міжнародні конференції, зустрічі» [3]. На основі представленої О.Б. Тарнопольським моделі відбору змісту навчання [5] пропонуємо для формування готовності до міжкультурного спілкування у межах конкретної теми: 1) на основі аналізу письмових і усних (бажано автентичних) джерел підібрати зразки дискурсів, характерних для усного і писемного міжкультурного спілкування; 2) розробити на основі цих зразків навчальні тексти і ситуації; 3) визначити знання, уміння і навички, якими мають оволодіти студенти; 4) підібрати відповідні методи, прийоми і форми роботи.

При розробці методики формування готовності до міжкультурного спілкування необхідно орієнтуватися на основні підходи до навчання іноземної мови, такі як діяльнісний, комунікативний та особистісно орієнтований. Згідно з діяльнісним підходом у процесі навчання іноземної мови студенти залучаються до різноманітних видів діяльності, таких як: спілкування у всіх видах мовленнєвої діяльності (мовлення, аудіювання, читання, письмо); гра (рольова гра, драматизація); навчальна діяльність; наукова діяльність (конференції, семінари); трудова діяльність (професійно орієнтовані тексти і завдання); творча діяльність (проекти, презентації); міжнародна діяльність (спілкування із носіями мови – викладачами, студентами) [1, с. 113].

Будь-який із вищезазначених видів діяльності має широкі можливості для формування готовності до міжкультурного спілкування. Розглянемо для прикладу такий вид діяльності, як презентації. Навіть тема презентації може бути культурологічно орієнтованою, зокрема для студентів аграрних ВНЗ

можемо запропонувати такі теми як, «Особливості комунікативної поведінки в тій країні, мова якої вивчається», «Аграрна освіта в тих країнах, мова яких вивчається», «Навчально-виробнича практика для студентів аграрних ВНЗ в тих країнах мова, яких вивчається» тощо. Як зазначають дослідники, у процесі підготовки і проведення презентацій у студентів розвивається цілий ряд умінь, а саме уміння проаналізувати склад аудиторії, щоб знайти контакт і привернути її увагу до ідеї або продукту, який презентується; уміння правильно й ефективно розпочати презентацію; вміння правильно організувати матеріал дослідження або проекту, щоб у відведений час логічно й послідовно донести свої основні ідеї до слухачів; уміння переконливо викласти основний зміст матеріалу, який досліджувався, або продемонструвати результати спільно виконаного продукту навчальної діяльності; вміння робити висновки, узагальнення, порівняння, щоб переконати слухачів, позитивно вплинути на їхнє рішення щодо подальшого розвитку подій; уміння оперувати фактологічним матеріалом свого дослідження, щоб правильно й адекватно реагувати на вербальну й невербальну поведінку слухачів, якщо виникають, скажімо, труднощі з підбором специфічної лексики, з використанням наочності тощо; вміння відповідати на поставлені запитання [4, с. 33]. Усі ці уміння важливі для формування готовності до міжкультурного спілкування.

У науково-методичних дослідженнях виокремлюють і специфічні методи формування міжкультурної компетенції, які, на нашу думку, можна успішно використовувати на заняттях з іноземної мови в аграрних ВНЗ для формування готовності до міжкультурного спілкування. Це такі методи, як: 1) культурний асимілятор – ознайомлення студентів з реальними ситуаціями взаємодії із закордонними партнерами, ситуації можуть бути проблемними, включати конфлікт через культурні відмінності; 2) метод контрастів – ознайомлення студентів з поведінкою, протилежною прийнятій у рідній культурі, в тій або іншій ситуації спілкування; 3) метод саморефлексії – навчання студентів самостійно порівнювати мовленнєву поведінку й культурні особливості рідної культури з іншомовною культурою партнерів по спілкуванню, а також навчання

здатності мислити з точки зору представників іншомовної культури при розв'язанні якої-небудь проблеми в бізнесі; 4) метод конкретних ситуацій – створення реальних ситуацій спілкування з представниками іншої культури, ситуації можуть бути заплановані викладачем за певним сценарієм; 5) метод оцінювання іншомовної культури – навчання студентів за допомогою обговорення відеозаписів з реальними ситуаціями, а також за допомогою рольових ігор [2].

На нашу думку, саме метод оцінювання іншомовної культури є найбільш доцільним для використання на заняттях з іноземної мови для формування готовності студентів аграрних ВНЗ до міжкультурного спілкування. Для ознайомлення з особливостями міжкультурного спілкування студентам пропонується переглянути відеозапис (це може спеціально створений навчальний фільм або підібраний реальний запис, наприклад з Інтернету). Після цього йде обговорення, визначення певних правил і норм вербальної і невербальної комунікативної поведінки, характерної для тої чи іншої ситуації спілкування в певному лінгвокультурному соціумі. Розвиток умінь і навичок міжкультурного спілкування відбувається у процесі моделювання комунікативних ситуацій. На етапі узагальнення вивченого матеріалу (по закінченню вивчення теми чи кількох тем) ефективним методом є ділова гра, яка дозволяє відтворити умови реального іншомовного лінгвокультурного соціуму, а студентам надає можливість відчувати себе учасниками міжкультурного спілкування, проявити творчі здібності, лідерські якості, здатність працювати у команді, навчитися толерантності і взаємоповазі. Як показує практика, найбільш популярними іграми серед студентів аграрних ВНЗ є такі, як «Співбесіда щодо проходження навчально-виробничої практики закордоном», «Аграрна виставка», «Співбесіда щодо працевлаштування в зарубіжній фірмі».

Висновки.

З огляду на вищезазначене можемо зробити висновок про те, що формування готовності до міжкультурного спілкування є важливим складником

іншомовної професійної підготовки студентів аграрних ВНЗ та відповідає як Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти, так і цілям та змісту дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Сучасна методика викладання іноземної мови у ВНЗ дозволяє викладачу підібрати такі методи, прийоми і форми роботи, які будуть найбільш ефективно сприяти формуванню готовності до міжкультурного спілкування. У перспективі подальших досліджень вважаємо за доцільне розробити спеціальну технологію формування готовності до міжкультурного спілкування та впровадити її у навчальний процес аграрних ВНЗ.

Література:

1. Агаева Ю.С. Методологические подходы к формированию межкультурной компетенции будущего менеджера в процессе обучения иностранному языку в вузе / Ю.С. Агаева, Е.В. Кондратенко // Педагогическое образование в России. – 2014. – № 9. – С. 109 – 114.
2. Осадча Т.Ю. Способи формування міжкультурної компетенції майбутніх менеджерів на заняттях з іноземної мови / Т.Ю. Осадча // Науковий вісник Донбасу. – 2010. – № 3 (11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN11/index.htm>.
3. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І. Зуєнок та ін. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
4. Семенчук Ю.О. Розвиток умінь міжкультурного спілкування у майбутніх економістів / Ю.О. Семенчук // Іноземні мови . – 2011 . – № 3. – С. 32 -37.
5. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английскому языку делового общения: учеб. пособие / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – К.: Ленвит, 2004. – 191 с.
6. Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 260 p.

Стаття відправлена: 2.03.2015 р.

© Ніколаєнко Ю.О.